

1.1: Hvem har ansvaret i en konsekvensutredning?

Flere aktører har ansvar for å oppfylle juridiske krav til prosess og utredning i en konsekvensutredning.

Her finner du oversikt over hvilke aktører som har ansvar i en konsekvensutredning. Det følger av forskrift om konsekvensutredninger.

Disse aktørene kan i tillegg ha ansvar etter andre regelverk, som ikke er nevnt her. I tillegg til denne oversikten, beskrives det hva ansvaret innebærer flere steder i denne digitale veilederen.

Hak av, skroll ned og les mer:

○ Ansvarlig myndighet

Hvem er ansvarlig myndighet?

Ansvarlig myndighet er den myndigheten som etter forskrift om konsekvensutredninger skal behandle konsekvensutredningen.

Planmyndigheten for den aktuelle planen etter plan- og bygningsloven, og vedtaksmyndigheten for tiltak etter andre lover, er ansvarlig myndighet etter forskrift om konsekvensutredning.

Denne lista hjelper deg å finne ut hvilken myndighet som har ansvaret for å behandle konsekvensutredningen av en plan eller et tiltak:

Type plan eller tiltak?	Hvem er ansvarlig myndighet?	Bestemmelse
Regionale planer	Fylkeskommunen	§ 6
Kommunale planer	Kommunen	§ 6

Kommuneplanens arealdel	Kommunen	§ 6
Kommunedelplaner	Kommunen	§ 6
Områderegulering	Kommunen	§ 6
Reguleringsplaner for tiltak i vedlegg I	Fremgår av kolonne B i vedlegg I	§ 6
Reguleringsplaner for tiltak i vedlegg II	Fremgår av kolonne B i vedlegg II	§ 8
Tiltak i vedlegg I, som ikke krever ny plan	Forurensningsmyndigheten dersom tiltaket krever tillatelse etter forurensningsloven	Se § 6 andre ledd
Tiltak i vedlegg I, som behandles etter sektorlov	Fremgår av kolonne B i vedlegg I	§ 6
Tiltak i vedlegg II, som behandles etter sektorlov	Fremgår av kolonne B i vedlegg II	§ 8
Planer og programmer etter andre lover som fastsetter rammer for tiltak i vedlegg I og II, og som vedtas av et departement	Fagdepartementene	§ 7

I de to vedleggene til forskriften, er det i kolonne B angitt hvem som anses som ansvarlig myndighet for tiltaket, og hvilken lov behandlingen etter forskriften er knyttet opp til. I tilfeller hvor tiltaket er KU-pliktig etter annet lovverk enn plan- og bygningsloven, og der annen myndighet enn planmyndigheten er listet opp som ansvarlig myndighet, er denne myndigheten ansvarlig for KU-prosessen, selv om det skal utarbeides plan for tiltaket. Kommunen er likefullt planmyndighet for selve planen, så fremt det ikke utarbeides statlig plan for tiltaket.

For noen tiltak er det listet opp mer enn én myndighet og lov. Dette gjelder særlig tiltak som i visse tilfeller også krever konsesjon eller tillatelse etter sektorlover. I slike saker må det avklares om det er kommunen som planmyndighet, eller den opplistede statlige myndigheten, som skal ha ansvaret for behandlingen av saken etter KU-forskriften. Det vil i slike tilfeller være den statlige myndigheten som tar stilling til om saken krever behandling etter konsesjon eller tillatelse etter sektorlov. Og i så fall tar stilling til om myndigheten selv ønsker å være KU-myndighet eller ønsker å overlate denne rollen til planmyndigheten.

Ved usikkerhet eller uenighet om hvem som er ansvarlig myndighet for planer etter plan- og bygningsloven, avgjør Kommunal- og moderniseringsdepartementet, KMD, spørsmålet. [Se § 31](#). KMD kan i samråd med berørte myndigheter bestemme at en annen myndighet enn den som følger av forskriften skal være ansvarlig myndighet for planer etter plan- og bygningsloven, dersom hensynet til nasjonale eller viktige regionale hensyn tilsier det, eller planen omfatter flere kommuner eller fylker. [Se § 31](#).

Kommunal- og moderniseringsdepartementet kan i samråd med berørte myndigheter bestemme at en annen myndighet enn den som følger av forskriften skal være ansvarlig myndighet for planer etter plan- og bygningsloven, dersom hensynet til nasjonale eller viktige regionale hensyn tilsier det, eller planen omfatter flere kommuner eller fylker. [Se § 31](#).

Hvilket ansvar har ansvarlig myndighet?

Ansvarlig myndighet skal opptre objektivt og ha tilstrekkelig fagkunnskap. Med fagkunnskap mener vi kunnskap om de miljø- og samfunnstema som omfattes av forskrift om konsekvensutredning.

God kunnskap om disse temaene er viktig for å sikre at det utarbeides gode og presise plan- og utredningsprogram, og for å vurdere om beslutningsgrunnlaget er godt nok. Dersom ansvarlig myndighet vurderer at de ikke har tilstrekkelig fagkunnskap til å utøve rollen etter forskriften, kan innhenting av ekstern bistand være aktuelt.

Hvis ansvarlig myndighet samtidig er forslagsstiller, som for eksempel kommunen ofte er for kommunale planer, skal de to rollene så langt det er mulig holdes administrativt adskilt. [Se § 5](#).

Dersom det ikke er mulig å holde rollene administrativt adskilt, gjelder objektivitetskravet like fullt. Det er derfor viktig at kommunen har gode

rutiner for behandling av slike saker. Ofte er det hensiktsmessig å bruke uavhengige konsulenter til å utarbeide selve konsekvensutredningen.

Ansvarlig myndighet skal:

+ Vurdere om plan eller tiltak krever konsekvensutredning

- Ta stilling til om planen eller tiltaket skal konsekvensutredes. [Se §§ 6 og 7.](#)
- Ta stilling til om reguleringsplaner for tiltak i vedlegg II kan få vesentlige virkninger for miljø eller samfunn, og dermed må konsekvensutredes. [Se § 11.](#)
- Dersom forslagsstiller ber om det: Gi en forhåndsavklaring på om tiltak i vedlegg II som behandles etter annen lov enn plan- og bygningsloven skal konsekvensutredes. [Se § 12.](#)
- Vurdere om planen eller tiltaket kan få vesentlige virkninger for miljø eller samfunn i et annet land, og varsle Miljødirektoratet dersom dette er sannsynlig. [Se § 34.](#)

+ Behandle plan- og utredningsprogram

- Der ansvarlig myndighet også er forslagsstiller, skal ansvarlig myndighet utarbeide forslag til planprogram.
- Sende på høring forslag til planprogram eller melding med forslag til utredningsprogram, dersom ikke forslagsstiller selv gjør dette. [Se § 15.](#) For planer etter plan- og bygningsloven skal forslag til planprogram også legges ut til offentlig ettersyn.
- Forskriften angir ikke hvem som skal sende planprogrammet på høring. Normalt vil det være planmyndigheten, men private forslagstillere kan, etter nærmere avtale med planmyndigheten i oppstartsmøtet, stå for det praktiske arbeidet med utsendelse av forslaget til planprogram og oppsummering av uttalelser ved høringen.
- For tiltak etter andre lover kan ansvarlig myndighet unnlate å sende melding med forslag til utredningsprogram på høring hvis den videre behandlingen av saken stanses i samsvar med reglene i loven saken behandles etter. [Se § 15.](#)
- Vurdere behovet for, og gjennomføre et offentlig møte i forbindelse med høring av forslag til planprogram eller melding med utredningsprogram hvis det er nødvendig. [Se § 15.](#)
- Dersom planen eller tiltaket kan få vesentlige virkninger for miljø eller samfunn i et annet land: Sende eventuelt oversatte saksdokumenter til

Miljødirektoratet, som varsler og oversende til kontaktmyndigheten idet andre landet. [Se § 34.](#)

+ Fastsette plan- eller utredningsprogram

- Fastsette plan- eller utredningsprogrammet, og gjøre dette kjent for de som har avgitt uttalelse. [Se § 16.](#) Ansvarlig myndighet kan etter høring stanse videre behandling av saken ved å unnlate å fastsette plan- eller utredningsprogram. Avgjørelsen skal begrunnes.
- Se veileder: [Krav til fastsetting av planprogram](#), Kommunal- og moderniseringsdepartementet.

+ Behandle konsekvensutredningen

- Sende planforslag eller søknad om tiltak med konsekvensutredning på høring til berørte myndigheter, parter og interesseorganisasjoner og legge dokumentene ut til offentlig ettersyn. [Se § 25.](#) For private planer kan både kommunen og forslagsstiller stå for høring og offentlig ettersyn av planforslaget.
- Gjøre tilgjengelig planforslag eller søknader med konsekvensutredning og eventuelle bakgrunnsdokumenter og fagrapporter, herunder tilgjengeliggjøre på sitt nettsted. [Se § 25.](#)
- Ta stilling til om konsekvensutredningen tilfredsstiller kravene i forskriften kapittel 5, på bakgrunn av høringen og egne vurderinger, og vurdere behovet for tilleggsutredninger. [Se § 27.](#) Hvis det er behov for tilleggsutredninger skal disse sendes på høring til dem som har gitt høringsuttalelser til planforslaget eller søknaden, samt eventuelt andre myndigheter som blir berørt.
- Ved omgjøring eller fornyet behandling av konsesjoner: Gjennomføre en offentlig høring, hvis tiltaket vil få nye vesentlige virkninger for miljø eller samfunn. [Se § 26.](#)
- Ved endring av planer eller tiltak etter gjennomført høring av planforslag eller søknad med konsekvensutredning, skal ansvarlig myndighet påse at konsekvensene av endringene blir redegjort for før det fattes vedtak i saken. Det samme gjelder for endringer av planer som utløser ny behandling etter plan- og bygningsloven. [Se § 26.](#)
- Dersom planen eller tiltaket kan få vesentlige virkninger for miljø eller samfunn i et annet land: Sende eventuelt oversatte saksdokumenter til Miljødirektoratet, som oversender til kontaktmyndigheten idet andre landet. [Se § 34.](#)

+ Sluttbehandle saken

- Forvisse seg om at oppdatert kunnskap legges til grunn for sluttbehandling av saken. [Se § 28.](#)
- Ta tilbørlig hensyn til konsekvensutredningen og innkomne høringsuttalelser ved behandlingen av planen eller tiltaket. [Se § 29.](#) Begrunne hvordan høringsuttalelser er vurdert og vektlagt.
- Stille vilkår for å unngå, begrense, istandsette og om mulig kompensere vesentlige virkninger for miljø og samfunn. [Se § 29.](#)
- Stille krav om overvåkning av vesentlige negative virkninger av planen eller tiltaket for miljø og samfunn, der det er nødvendig. [Se § 29.](#)
- Offentliggjøre vedtaket. [Se § 30.](#) I saker som har virkninger i et annet land, skal vedtaket også oversendes Miljødirektoratet for formidling til det andre landet.
- Påse at forslagsstiller overholder vilkårene som er satt i vedtaket. [Se § 29.](#)

[Veiledning om sluttbehandling fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet.](#)

○ Forslagsstiller eller søker

Forslagsstiller eller søker

Den som fremmer forslag om en plan eller søker om et tiltak, regnes som forslagsstiller etter forskrift om konsekvensutredninger.

- Kommunen er forslagsstiller for kommuneplanens arealdel og kommunedelplaner.
- Fylkeskommunen er forslagsstiller for regionale planer.
- For reguleringsplaner er den som fremmer planen forslagsstiller. Dette kan være planmyndighetene nevnt over eller andre offentlige eller private aktører.
- For tiltak etter andre lover enn plan- og bygningsloven, er det den som søker om tiltaket som regnes som forslagsstiller.

Forslagsstiller bærer kostnadene med å utarbeide konsekvensutredning, planprogram eller melding med forslag til utredningsprogram når dette kreves. [Se § 4.](#)

Krav til forslagsstiller

Her er en oversikt over krav til forslagsstiller etter forskrift om konsekvensutredning:

+ Vurdere om plan eller tiltak krever konsekvensutredning

- Vurdere om planen eller tiltaket vil utløse krav om konsekvensutredning, herunder om det er krav til planprogram. [Se § 4.](#)
- Legge frem opplysninger som grunnlag for ansvarlig myndighets vurdering av om planen eller tiltaket kan få vesentlige virkninger for miljø og samfunn. [Se § 9.](#)

+ Utarbeide og høre plan- og utredningsprogram

- Utarbeide forslag til planprogram eller en melding med forslag til utredningsprogram, der det er krav om det. [Se § 13.](#)
- Sende planprogram eller melding med forslag til utredningsprogram på høring og legge ut til offentlig ettersyn, i de tilfeller denne oppgaven ikke gjennomføres av ansvarlig myndighet. [Se § 15.](#)

+ Utarbeide og høre konsekvensutredning

- Utarbeide eller sørge for at det blir utarbeidet konsekvensutredning, der det er krav om det. [Se § 17.](#)
- Sende planforslag eller søknad om tiltak med konsekvensutredning på høring og offentlig ettersyn, i de tilfeller denne oppgaven ikke gjennomføres av ansvarlig myndighet. [Se § 25.](#)
- Gjøre tilgjengelig planforslag eller søknad med konsekvensutredning og eventuelle bakgrunnsdokumenter og fagrapporter. [Se § 25.](#)
- Få utarbeidet og fremlegge tilleggsutredninger, der ansvarlig myndighet stiller krav om dette. Eventuelle tilleggsutredninger skal sendes på høring, i de tilfeller denne oppgaven ikke er lagt til andre. [Se § 27.](#)
- Systematisere data som er samlet inn i arbeidet med konsekvensutredningen i samsvar med etablerte standarder, der slike finnes. De systematiserte dataene skal gjøres tilgjengelig for offentlige myndigheter, slik at dataene kan legges inn i offentlige databaser. Der det er lagt til rette for det skal forslagsstiller selv legge inn de innsamlede dataene i offentlige databaser. [Se § 24.](#)
- Varsle Miljødirektoratet om en plan eller et tiltak kan få vesentlige virkninger for miljø eller samfunn i et annet land. [Se § 34.](#)

+ Sørge for at opplysninger er riktige og etterprøvbare

- Sørge for at opplysningene som gis til myndighetene er riktige og etterprøvbare og at de oppfyller kravene i forskriften. [Se § 4](#). Dette omfatter både de opplysninger som forslagsstiller skal framlegge etter § 9 som grunnlag for vurdering av vesentlige virkninger etter § 10, opplysninger til planprogram eller melding med forslag til utredningsprogram og til planforslag eller søknad med konsekvensutredning.
- Uriktige eller villedende opplysninger kan medføre overtredelsesgebyr eller straff. [Se §§ 36 og 37](#).

○ **Kommune**

Kommunens ansvar

Kommunen kan ha ulike roller i en plan- eller søknadsprosess.

I noen tilfeller fremmer kommunen forslag til plan eller søker om et tiltak. Kommunen omtales da som forslagsstiller i forskrift om konsekvensutredninger.

Kommunen vil i mange tilfeller også ha rollen som ansvarlig myndighet etter forskriften. Dette gjelder for eksempel for kommunale planer, men også for behandling av tiltak etter andre lover enn plan- og bygningsloven.

I noen plansaker kan kommunen altså være både forslagsstiller og ansvarlig myndighet. Er ansvarlig myndighet samtidig forslagsstiller, skal de to rollene holdes administrativt adskilt så langt det er mulig. Se §§ 5 og 6:

○ **Regionale og statlige myndigheter**

Regionale og statlige myndigheter

Berørte regionale eller statlige myndigheter har en viktig rolle i å klargjøre og avklare nasjonale og regionale interesser og hensyn innen sitt ansvarsområde:

- Dette innebærer å bidra aktivt med innspill for å klargjøre utredningsbehov.

- Det innebærer også å bidra med kunnskap til utredningsarbeidet, herunder i forbindelse med planprogram.
- De er også viktige høringsinstanser.

Noen av de berørte regionale eller statlige myndighetene har rett til å fremme innsigelse i plansaker etter plan- og bygningsloven. Det er grunnlag for å fremme innsigelse:

- dersom et planforslag som er omfattet av KU-forskriften sitt virkeområde, ikke er behandlet i tråd med bestemmelsene i forskriften, eller
- dersom konsekvensutredningen åpenbart ikke er i samsvar med fastsatt planprogram, eller
- der konsekvensutredningen har for dårlig kvalitet til å være et tilfredsstillende beslutningsgrunnlag

Berørte regionale og statlige myndigheter skal:

- Vurdere forslag til planprogram eller melding med forslag til utredningsprogram ut fra nasjonale eller viktige regionale hensyn innenfor sine ansvarsområder. Dersom man mener at et forslag til planprogram eller en melding med forslag til utredningsprogram kan komme i konflikt med slike hensyn, skal dette framgå av høringsuttalelse. Se § 15. De har underforstått et ansvar for å uttale seg når planprogram eller melding med forslag til utredningsprogram kommer på høring.
- Varsle Miljødirektoratet dersom man får kunnskap om planer eller tiltak i en annen stat som kan få vesentlige virkninger for miljø eller samfunn i Norge. Se § 35. Da er det Miljødirektoratet som har ansvaret for å følge opp saken videre.
- Miljødirektoratet bør varsles dersom man får kjennskap til planer eller tiltak i Norge som kan tenkes å få vesentlige virkninger i en annen stat. Dette kan være planer eller tiltak langs grensen, eller planer eller tiltak der virkninger som for eksempel forurensning, spredning av fremmede organismer kan ha virkninger over store avstander. Se § 34.

Noen regionale og statlige myndigheter kan i tillegg være forslagsstiller for planer eller tiltak, eller være ansvarlig myndighet etter forskriften. Fylkeskommunen er for eksempel forslagsstiller for regionale planer.

Ansvar for regelverk og anerkjent metode

Denne veilederen viser den anerkjente metoden for konsekvensutredning knyttet til klima- og miljøtema. Den forklarer hvordan forskrift om konsekvensutredning skal følges opp.

Ansvar for forskrift om konsekvensutredninger er delt mellom to departementer:

- Klima- og miljødepartementet har ansvar for konsekvensutredning som gjelder tiltak og planer som reguleres etter sektorlover, og for klima- og miljøtemaene.
- Kommunal- og moderniseringsdepartementet har ansvar for konsekvensutredning som gjelder planer etter plan- og bygningsloven.

Når vi avgrenser dette til klima- og miljøtema, så har to direktorat ansvar for faglige utviklingsoppgaver knyttet til konsekvensutredninger:

- Miljødirektoratet har ansvar for naturmangfold, økosystemtjenester, klima, forurensning, vannmiljø, landskap og friluftsliv.
- Riksantikvaren har ansvar for temaene kulturmiljø og landskap.

Miljødirektoratet har utviklet metoden og veilederen, i samarbeid med Riksantikvaren.

1.2: Når må planen eller tiltaket konsekvensutredes?

Noen planer og tiltak skal alltid ha konsekvensutredning, mens andre planer og tiltak bare skal ha konsekvensutredning etter en nærmere vurdering.

Denne veilederen hjelper deg å avgjøre om det er krav til konsekvensutredning etter forskriften, for:

○ Planer etter plan- og bygningsloven

Noen planer etter plan- og bygningsloven skal alltid ha planprogram og konsekvensutredning. For andre planer må det gjøres en nærmere vurdering. Hak av, skroll ned og les mer:

○ Regional plan

Regionale planer skal alltid ha planprogram og konsekvensutredning når de fastsetter rammer for tiltak i [vedlegg I og II](#). Se [§ 6](#) første ledd bokstav a).

Med fastsetter rammer for menes her:

- Planer som legger føringer for senere regulering av et konkret tiltak (nevnt i vedlegg I eller II), eller
- Planer som inneholder retningslinjer som har betydning for beslutninger om gjennomføring av slike tiltak. Dette kan gjelde selv om planen ikke inneholder noe plankart. Eksempel: De regionale vannforvaltningsplanene faller inn under kravet om konsekvensutredning.

○ Kommuneplanens arealdel

Kommuneplanens arealdel skal alltid ha planprogram og konsekvensutredning.

Kravet om konsekvensutredning omfatter de delene av planen som fastsetter rammer for fremtidig utbygging og som samtidig innebærer endringer av den gjeldende planen. Se [§ 6](#) første ledd bokstav a) og [§ 18](#) andre ledd.

Det er krav om konsekvensutredning dersom revisjon av kommuneplanens arealdel innebærer:

1. Nye områder avsatt til utbyggingsformål med arealformål nr. 1, 2, 4, 5 og 6 i [plan- og bygningsloven § 11-7](#), der underformål og bestemmelser åpner for utbygging. Det vil si alle arealformål, unntatt grønnstruktur som naturområder, turdrag, friområder og parker.
2. Endret utbyggingsformål, for eksempel fra næring til bolig eller fritidsbebyggelse, fra råstoffutvinning til næring.
3. Åpning for spredt bebyggelse i områder avsatt til landbruk, natur- og friluftsmål, samt reindrift.
4. Båndlegging etter [plan- og bygningsloven § 11-8](#) tredje ledd bokstav d), dersom hensikten er å sikre areal med tanke på senere utbygging.
5. Endring i utfyllende bestemmelser, dersom disse endrer tiltakenes virkning på miljø eller samfunn. Dette kan for eksempel gjelde der de utfyllende bestemmelsene for et område gir vesentlig økt antall eller størrelse på bygg i områder for spredt bolig-, nærings eller fritidsbebyggelse, endrer kriterier for lokalisering av slik utbygging, gir nye rammer for fortetting i eksisterende områder, eller på annen måte vesentlig endrer rammer for utforming, utnytting, funksjonskrav med mer av bygg, anlegg og arealbruk i eksisterende byggesone uten at formålet eller avgrensningen for sonen endres.

○ Kommunedelplan

Kommunedelplaner skal alltid ha planprogram og konsekvensutredning når de fastsetter rammer for tiltak i [vedlegg I og II](#). Se [§ 6](#) første ledd bokstav a).

Med fastsetter rammer for menes her:

- Planer som legger føringer for senere regulering av et konkret tiltak (nevnt i vedlegg I eller II), eller
- Planer som inneholder retningslinjer som har betydning for beslutninger om gjennomføring av slike tiltak. Dette kan gjelde selv om planen ikke inneholder noe plankart.

○ Områderegulering

Områdereguleringer kan være:

- En overordnet plan som sorterer under bokstav a) i forskriften [§ 6](#), og som setter rammer for påfølgende reguleringsplan, eller

- En mer detaljert plan som sorterer under § 6 bokstav b) eller [§ 8](#) bokstav b om reguleringsplaner for gjennomføring av tiltak

Det er derfor detaljeringsgraden i planen som styrer hvordan kravene til konsekvensutredning av en områderegulering skal tolkes:

- Områdereguleringer med krav om påfølgende detaljregulering for tiltak i [vedlegg I og II](#), skal alltid ha planprogram og konsekvensutredning. Se § 6 bokstav a.
- Områdereguleringer med sikte på å gjennomføre konkrete tiltak omfattet av tiltak i vedlegg I, skal alltid ha planprogram og konsekvensutredning. Se § 6 bokstav b).
- Områdereguleringer med sikte på å gjennomføre konkrete tiltak i vedlegg II, skal ha konsekvensutredning dersom en vurdering etter kriteriene i § 10 viser at planen eller tiltaket kan medføre vesentlige virkninger for miljø eller samfunn. Se § 8 bokstav a, og § 10.

Se neste punkt i denne veilederen: Reguleringsplan

- På siden om reguleringsplaner for tiltak i vedlegg II, finner du informasjon om hvordan du skal vurdere om planen eller tiltaket medfører vesentlige virkninger.

Les mer om områderegulering:

Om detaljeringsgraden i områderegulering

Kommunal- og moderniseringsdepartementet

○ Reguleringsplan

Krav om planprogram og konsekvensutredning for reguleringsplaner varierer ut fra hvilke tiltak planen omfatter.

○ *Finner du tiltaket i KU-forskriften vedlegg I?*

Finner du tiltaket i KU-forskriften vedlegg I?

Reguleringsplaner for tiltak som er listet opp i [vedlegg I](#):

- skal alltid ha konsekvensutredning
- skal alltid ha planprogram

Se § 6 første ledd bokstav b)

Husk at også utvidelser og endringer av tiltak kan være omfattet av krav til konsekvensutredning. Se vedlegg I nr. 30 og vedlegg II nr. 13.

○ *Finner du tiltaket i KU-forskriften vedlegg II?*

Reguleringsplaner for tiltak som er listet opp i [vedlegg II](#)

- skal ha konsekvensutredning dersom planen eller tiltaket kan medføre vesentlige virkninger for miljø eller samfunn. Se [§ 10](#).
- Trenger ikke planprogram.

Se [§ 8](#) første ledd bokstav a).

Husk at også utvidelser og endringer av tiltak kan være omfattet av krav til konsekvensutredning. Se vedlegg II nr. 13.

Reguleringsplaner for tiltak som er listet opp i vedlegg II, må dermed vurderes nærmere etter § 10 for å avklare om planen kan få vesentlige virkninger for miljø og samfunn.

Spørsmålet om planen omfattes av vedlegg II, og om tiltaket kan få vesentlige virkninger for miljø eller samfunn, må avklares før det varsles oppstart av planarbeidet, se § 11.

Her finner du hjelp til å avgjøre om virkningene av planen er vesentlige:

[Sjekkliste: Vurdere vesentlige virkninger av planen](#)

Se denne veilederen som er knyttet til vurdering av vedlegg II-tiltak:

[Veileder: Når skal tiltak i vedlegg II konsekvensutredes? Vurdering etter](#)

[forskrift om konsekvensutredninger § 10](#)

Klima- og miljødepartementet og Kommunal- og moderniseringsdepartementet

○ Unntak

Forskriften gir grunnlag for unntak fra krav om konsekvensutredning for reguleringsplaner for tiltak i vedleggene, dersom det konkrete tiltaket er

konsekvensutredet på et detaljert nivå i en tidligere plan og der reguleringsplanen er i samsvar med denne planen. Se § 6 første ledd bokstav b andre punktum og § 8 første ledd bokstav a andre punktum.

For at unntaket skal anvendes må begge disse forutsetninger være oppfylt:

1. Konsekvensene av tiltaket for miljø og samfunn må være konsekvensutredet på et detaljert nivå (tiltaksnivå) i en tidligere plan. Unntaket gjelder ikke der det kun er gjort en overordnet konsekvensutredning for disponering av arealer til utbyggingsformål i forbindelse med revisjon av kommuneplanens arealdel, kommunedelplan eller regional plan. Dette selv om forslag til arealdisponering også her kan være basert på konkrete ønsker om utbygging, enten fra det private eller det offentlige.
2. Reguleringsplanen må være i samsvar med den tidligere planen. Med dette menes at reguleringsplanen må være innenfor de rammene som er gitt i tidligere plan.

Unntaket kommer for eksempel ikke til anvendelse dersom reguleringsplan for samferdselstiltak legger til grunn en annen trasé eller nye løsninger enn det som er lagt til grunn for utredning i tidligere plan.

Selv om det ikke er noe generelt fritak fra konsekvensutredningsplikten for detaljregulering som er i samsvar med tidligere planer, kan utredninger fra tidligere plan(er) gjenbrukes der de er relevante. Det vil likevel som regel være nødvendig å supplere med ny kunnskap og nye vurderinger, slik at utredningen tilfredsstiller kravene til en god konsekvensutredning på tiltaksnivå og belyser virkningene av den mer detaljerte planen.

○ Tiltak etter andre lover

Tiltak etter andre lover

Et tiltak må i mange tilfeller ha tillatelse etter en lov eller en forskrift for å kunne gjennomføres, enten alene eller i tillegg til behandling etter plan- og bygningsloven.

Tiltak som behandles etter andre lover enn plan- og bygningsloven reguleres av forskriften § 6 første ledd bokstav c, § 7 første ledd bokstav a og § 8 første ledd bokstav b).

Finner du tiltaket i KU-forskriften vedlegg I?

Tiltak som er listet i KU-forskriften [vedlegg I](#):

- skal alltid konsekvensutredes
- disse tiltakene skal alltid ha melding

Se § 6 første ledd bokstav c)

Finner du tiltaket i KU-forskriften vedlegg II?

Tiltak som behandles etter energi-, vannressurs- eller vassdragsreguleringsloven:

- skal alltid ha konsekvensutredning
- trenger ikke melding

Se § 7 første ledd bokstav a)

Alle andre tiltak som er listet opp i vedlegg II:

- skal konsekvensutredes dersom tiltaket kan medføre vesentlige virkninger for miljø eller samfunn, jf. § 10.
- trenger ikke ha melding

Her finner du hjelp til å avgjøre om virkningene av planen er vesentlige:

- [Sjekkliste: Vurdere vesentlige virkninger av planen](#)
- Det er utarbeidet en egen veileder knyttet til vurderingen av vedlegg II-tiltak:

Veileder: Når skal tiltak i vedlegg II konsekvensutredes? Vurdering etter forskrift om konsekvensutredninger § 10

Klima- og miljødepartementet og Kommunal- og moderniseringsdepartementet

○ Planer og programmer etter andre lover

Det kan være plikt til å gjennomføre konsekvensutredning for planer eller programmer etter andre lover. Se § 7 første ledd bokstav b).

Dette gjelder der:

- planen eller programmet fastsetter rammer for tiltak i [vedlegg I eller II](#), og
- planen eller programmet vedtas av et departement

Flere regelverk stiller krav om utredning av virkninger av planer og tiltak. Selv om det ikke er krav om konsekvensutredning etter KU-forskriften, er det utredningskrav etter både plan- og bygningsloven, naturmangfoldloven, kulturminneloven, forvaltningsloven og andre lover.

Sjekkliste: Vurdere vesentlige virkninger av planen

Hvis planen eller tiltaket fører til vesentlige virkninger for miljø eller samfunn, så er det krav om at det utarbeides en konsekvensutredning.

Sjekklisten som du finner på denne siden hjelper forslagsstillere og ansvarlig myndigheter når de skal vurdere om en plan eller et tiltak skal ha konsekvensutredning, eller ikke.

Dersom en plan eller et tiltak kan medføre vesentlige virkninger for miljø eller samfunn, skal den ha konsekvensutredning. Vurderingene som skal gjøres, beror på hvilken type plan eller tiltak saken gjelder. Sjekklisten følger kravene i forskrift om konsekvensutredning.

Forskrift om konsekvensutredninger

§ 10. Kriterier for vurderingen av om en plan eller et tiltak kan få vesentlige virkninger for miljø eller samfunn

Vurderingene beror i stor grad på skjønn, og det kan være vanskelig å avgjøre om virkningene er vesentlige eller ikke. Er du i tvil, gå til veileder om vesentlige virkninger:

[Veileder: Når skal tiltak i vedlegg II konsekvensutredes? Vurdering etter forskrift om konsekvensutredninger § 10](#)

Klima- og miljødepartementet og Kommunal- og moderniseringsdepartementet

+ Før du starter: Les generelle råd og kriterier

Generelle råd

- Hvis du fremdeles er i tvil etter å ha gjennomgått sjekklisten, bør du sannsynligvis utarbeide en konsekvensvurdering.
- Der det er usikkert om virkningene er vesentlige, vil medvirkningsprosessen knyttet til konsekvensutredningen bidra til større sikkerhet omkring dette.
- Bruk tilgjengelig kunnskap om prosjektet og omgivelsene, og svar på spørsmålene. Du bør gjennomgå alle spørsmålene.

Generelle kriterier

Viktige forhold å vurdere under de andre kriteriene er:

- planen eller tiltakets størrelse
- planområde og utforming
- arealavgrensning, inkludert eventuelt midlertidige arealbehov
- planen eller tiltakets bebygde areal, volum, lengde, dybde, høyde
- arrondering innenfor planområdet
- planen eller tiltakets formål eller produkt, som antall enheter, produsert volum eller antall
- lagerkapasitet for råvarer, halvfabrikata og ferdige produkter; for eksempel transportbehov

Der planen eller tiltaket innebærer nødvendige følgetiltak som for eksempel å rydde skog, etablere atkomstvei, nettilkobling, havner, skal disse være en del av vurderingen.

Sjekkliste: Skal planen eller tiltaket ha konsekvensutredning?

Følg denne sjekklisten for å vurdere om planen eller tiltaket gir vesentlige virkninger på miljø eller samfunn.

Sjekklisten fungerer slik at du gjør valg ved å hake av og skrolle ned, før du kan lese svaret på spørsmålet du har valgt. Du må gjøre flere valg før du kommer til svaret, så husk å skrolle nedover når du har tatt et valg.

Sjekkliste: Vurdere vesentlige virkninger av planen

☐ + Hvilke egenskaper har planen eller tiltaket?

☐ Kan planen eller tiltaket medføre omfattende bruk av naturressurser?

☐ Kan planen eller tiltaket medføre mer enn 50 % overskuddsmasse av totalt uttaksvolum av metalliske malmer og uorganiske energimineraler?

☐ Kan planen eller tiltaket medføre avfall av metalliske malmer som for eksempel jern, nikkel, titan og molybden

☐ Kan planen eller tiltaket medføre utslipp av prioriterte miljøgifter?

☐ Kan planen eller tiltaket medføre økt risiko for alvorlige ulykker?

☐ + Hvor er planen eller tiltaket lokalisert?

Hvor er planen eller tiltaket lokalisert? Hak av, skroll ned og les mer:

☐ Nær et område vernet etter naturmangfoldloven?

☐ Nær et område vernet etter markaloven?

☐ Nær en utvalgt naturtype?

☐ Nær en truet naturtype?

☐ Nær et økologisk funksjonsområde for en prioritert art?

☐ Nær leve- eller funksjonsområde for en truet art?

☐ Nær en nasjonal laksefjord eller et nasjonalt laksevassdrag?

☐ Nær et kulturmiljø?

☐ Nær et verdifull landskap?

☐ Nær et viktig friluftslivsområde?

☐ Innenfor et vernet vassdrag?

☐ Innenfor områder med stor betydning for samisk utmarksnæring og reindrift?

☐ Nær nasjonalt eller regionalt viktige mineralressurser?

☐ Større omdisponering av viktige landbruksområder?

☐ Medføre risiko for alvorlige ulykker som en følge av naturfarer som ras, skred eller flom?

☐ I konflikt med rikspolitiske retningslinjer, statlige planretningslinjer, statlige eller regionale planbestemmelser i plan- og bygningsloven?

☐ + Hvilken virkning har planen eller tiltaket?

Hvilken virkning har planen eller tiltaket? Kan planen eller tiltaket medføre vesentlig forurensning?

☐ Vann eller sediment

☐ Luft

☐ Grunn

☐ Støy

☐ Lukt

☐ Stråling

☒ + Hvilke egenskaper har virkningene?

Medfører planen eller tiltaket vesentlige virkninger på to eller flere fagområder?

Hvilke egenskaper har virkningene?

I den endelige vurderingen av om planen eller tiltaket kan medføre vesentlige virkninger, skal kriteriene nedenfor vurderes.

Jo høyere sannsynlighet, lengre varighet og høyere frekvens, dess større sannsynlighet for vesentlige virkninger.

Spesielt viktig er det å vurdere om virkningene er reversible, om virkningene strekker seg over landegrensene og samlede virkninger.

- Virkningenes intensitet og kompleksitet
- Sannsynlighet for at virkningene inntreffer og når de inntreffer
- Varighet og hyppighet
- Mulighet for å begrense eller reversere virkningene
- Om virkningene strekker seg over landegrensene
- Samlede virkninger av forslaget til plan eller tiltak og andre eksisterende, godkjente eller planlagte planer eller tiltak

1.3: Utredningskrav

Kravene til hva som skal utredes må konkretiseres og tilpasses den enkelte plan eller tiltak, for at konsekvensutredningen skal bli best mulig.

Å klargjøre behovet for utredninger er en sentral del av arbeidet med planprogram eller melding med utredningsprogram. Utredningskravene som fastsettes der fungerer som en bestilling til den som skal gjøre arbeidet. De bør derfor være konkrete og tilpasset den enkelte plan eller tiltak. Hvis man ikke har vært presis nok, risikerer man å ikke få den kunnskapen man trenger.

Utredningskrav i planprogram eller melding med utredningsprogram

Det er krav om planprogram for:

- kommuneplanens arealdel
- regionale planer, kommunedelplaner og områdereguleringer når de fastsetter rammer for tiltak i [vedlegg I og II](#)
- reguleringsplaner for tiltak i vedlegg I

Det er krav om melding for:

- tiltak i vedlegg I som behandles etter andre lover enn plan- og bygningsloven

Planprogrammet eller meldingen skal beskrive konkrete krav til hva som skal utredes og hvordan.

Den som foreslår planer og tiltak som skal konsekvensutredes, skal utarbeide forslag til plan- eller utredningsprogram der det er krav om dette. Forslaget sendes på høring, og ansvarlig myndighet fastsetter det endelige plan- eller utredningsprogrammet.

Her finner du informasjon om hvilke utredningskrav planprogram eller melding skal omfatte, utdyping til kravene og råd om god praksis. Krav til prosess og medvirkning kan du lese om på siden om høring og medvirkning.

Krav til hva planprogram og melding med utredningsprogram skal inneholde fremgår av denne bestemmelsen:

- § 14

Du kan lese mer om planprogram i denne veilederen:

[Veileder om konsekvensutredning for planer etter plan- og bygningsloven](#)

Kommunal- og moderniseringsdepartementet

Utdyping og praktiske råd

Utdyping av kravene i forskrift om konsekvensutredninger:

+ Beskrive planen eller tiltaket

Plan- eller utredningsprogrammet skal inneholde en beskrivelse av planen eller tiltaket. Beskrivelsen danner grunnlaget for å identifisere problemstillinger som er aktuelle å utrede. Jo mer konkret beskrivelsen er, jo lettere er det å vurdere relevante problemstillinger.

Beskrivelse av planen eller tiltaket for detaljerte plannivå og tiltak bør inneholde:

- Størrelse og avgrensning av planområde (kart)
- Plassering av bygninger, installasjoner og infrastruktur (kart)
- Utforming, teknologi, omfang og målestokk
- Bruk av naturressurser
- Avfallsproduksjon, støy og forurensning
- Sårbarhet for klimaendringer og naturfarer
- Risiko for alvorlige ulykker eller katastrofer
- Alternativer til utforming, teknologi, lokalisering, omfang og målestokk

+ Avgrense utredningsområdet

Plan- eller utredningsprogrammet bør så langt det er mulig avgrense det området konsekvensutredningen skal omfatte. Utredningsområdet består av planområdet og influensområdet.

Planområdet er det geografisk avgrensede området som er omsøkt for tiltaket og der tiltaket kan medføre direkte arealbeslag.

Influensområdet er det området der virkninger forventes å kunne oppstå, uavhengig av planområdets avgrensning.

Utdredningene skal omfatte virkningene av planen eller tiltaket i hele influensområdet. Hvordan influensområdet avgrenses geografisk vil variere

med type tiltak og hvilket fagtema man vurderer. Influensområdet må derfor vurderes i hver enkelt sak.

- Influensområdet for et tiltak som forurensar til vann, vil kunne omfatte alt nedstrøms vannareal.
- Influensområdet for et tiltak som bryter opp et sammenhengende naturområde, kan for temaene naturmangfold, landskap, klima og friluftsliv omfatte hele dette naturområdet.
- Influensområdet for et stort og godt synlig tiltak, som eksempelvis vindkraftverk, vil for landskapstemaet strekke seg mye lengre enn for tema naturtyper.

Dersom influensområdet krysser landegrensen, er det viktig at dette tas med i utredningen. Utredningen av grenseoverskridende virkninger blir grunnlaget for en høring etter Espoo-konvensjonen om grenseoverskridende virkninger.

Ta kontakt med Miljødirektoratet dersom influensområdet kan overskride landegrensen.

+Kart og visualisering

Plan- eller utredningsprogrammet skal inneholde kart over plan- og influensområdet. Dette bør alltid omfatte et oversiktskart og et situasjonskart. Kartene skal ha tydelig navn, god tegnforklaring og være lesbare.

+ Beskrive det berørte området

Plan- eller utredningsprogrammet skal beskrive planområdet, basert på eksisterende kunnskap. Beskrivelsen bør omfatte en generell karakteristikk av området, for eksempel:

- topografi
- arealbruk
- bebyggelse og bebyggelsesstrukturer
- vegetasjon
- blå- og grønne strukturer
- infrastruktur
- eksisterende miljøutfordringer

+ Hvilke problemstillinger er viktige i området?

Det er viktig å få en oversikt over hvilke problemstillinger planen eller tiltaket kan utløse. Dette kan for eksempel være nedbygging av natur- eller friluftslivsområder eller visuell påvirkning av kulturmiljø.

Der planen eller tiltaket medfører forurensning eller støy, er dette en problemstilling både i områder der dette ikke er et problem fra før og i områder der planen eller tiltaket vil øke støyen eller forurensningen.

Gjør derfor en kort foreløpig vurdering av hvordan miljø og klima kan bli påvirket av planen eller tiltaket, herunder:

- naturmangfold, vannmiljø og økosystemtjenester
- kulturminner og kulturmiljø
- friluftsliv
- landskap
- forurensning og klimagassutslipp

Vurder også om det er andre faktorer som bør omfattes av beskrivelsen.

Kilder til beskrivelsen bør oppgis, sammen med en vurdering av kunnskapsnivået knyttet til de relevante klima- og miljøtema. Dette vil hjelpe høringspartene når de skal komme med sine innspill.

Er problemstillingen beslutningsrelevant?

Dersom problemstillingen er så viktig at den er relevant for den beslutningen som skal tas, skal den utredes. Dette må komme klart fram av plan- eller utredningsprogrammet.

- Vurder om gjennomføring vil kunne påvirke viktige miljøforhold eller forsterke allerede eksisterende utfordringer som er omtalt i beskrivelsen av området.
- Dersom noen av de aktuelle problemstillingene vurderes som ikke relevante å utrede, bør dette begrunnes.

Innspill fra statlige og regionale myndigheter og andre kommuner som skal medvirke i arbeidet med planprogrammet eller meldingen, er viktig for å avklare aktuelle og beslutningsrelevante problemstillinger.

Vurdere beslutningsrelevans

- Forurensning er en aktuell problemstilling dersom det er klart at planen eller tiltaket kan føre til forurensning, støy eller dårlig luftkvalitet i området. Temaet er beslutningsrelevant dersom planen eller tiltaket kan bidra til negativ endring i forurensningssituasjonen, eller økt støybelastning.
- Friluftsliver sjeldent en aktuell problemstilling hvis området det planlegges i er intensivt dyrket areal. Er området mye brukt av turgåere eller registrert som kartlagt svært viktig

friluftslivsområde er temaet aktuelt. Friluftslivstemaet er beslutningsrelevant hvis planen eller tiltaket kan medføre at aktivitetsmulighetene begrenses.

- Vannmiljøer en aktuell problemstilling hvis området omfatter eller har avrenning til en vannforekomst. Det er beslutningsrelevant hvis planen eller tiltaket kan bidra til å endre miljøtilstanden i vannforekomsten negativt.
- Naturmangfold og økosystemtjenester er aktuelle problemstillinger hvis hele eller deler av området er naturpreget. Temaene har beslutningsrelevans hvis naturmangfold eller økosystemtjenester av nasjonal eller vesentlig regional interesse i området kan bli negativt påvirket.
- Klimagassutslipper nesten alltid et aktuelt tema. Der utslippene forventes å være betydelige, som for eksempel ved omdisponering av myr eller skog, eller planer som medfører sterk vekst i biltrafikken, vil klimagassutslipp være beslutningsrelevant.

+ Når det mangler viktig kunnskap

Plan- eller utredningsprogrammet skal være tydelig på når det skal innhentes ny kunnskap i forbindelse med konsekvensutredningen.

Det kan være vanskelig å vurdere beslutningsrelevans hvis det mangler kunnskap om området. Ny kunnskap må innhentes der det mangler data om viktige forhold.

Viktige forhold kan være knyttet til fagtema hvor det er usikkerhet, men hvor det antas at hensyn og verdier av viktig regional eller nasjonal betydning kan bli berørt av utbyggingen. En forhåndsbeføring, analyse av kart- eller satellittdata, eller samtale med eksempelvis fylkesmannens miljøvernaveiing kan bidra til å avklare om det er indikasjoner på viktige forhold som bør utredes.

Veileder: Er kunnskapsgrunnlaget tilstrekkelig?

Veileder: Innhente kunnskap om klima- og miljøtema

+ Hvilke metoder skal benyttes?

Ikke alle aktuelle problemstillinger er nødvendig å utrede i detalj for å kunne ta en beslutning. Enkle forhold kan enkelt kvitteres ut. Forhold som kan medføre vesentlige virkninger må imidlertid underlegges grundige kartlegginger, målinger og vurderinger.

Plan- eller utredningsprogrammet skal konkretisere hvilke metoder som skal benyttes for hver problemstilling som skal utredes.

Utredninger og feltundersøkelser skal følge anerkjent metodikk og utføres av personer med relevant faglig kompetanse.

Forskrift om konsekvensutredninger
§ 17. Generelt om krav til innholdet

Dette bør komme tydelig fram i det fastsatte planprogrammet slik at det forplikter forslagsstiller ved valg av konsulenter for gjennomføring av konsekvensutredningen.

Kravet om anerkjent metodikk gjelder både innhenting av ny kunnskap, som ny kartlegging, nye målinger eller feltarbeid, og vurdering av verdi, påvirkning og konsekvens.

Plan- eller utredningsprogrammet bør være tydelig på at feltundersøkelser skal gjennomføres på de tider av året, med de metoder og i det omfang som er relevant og nødvendig for å få et tilstrekkelig beslutningsgrunnlag. Dette må vurderes ut fra planområdets størrelse og potensialet for funn.

Tidspunkt og varighet for feltarbeid, befaringsrute og kartleggingstransekter bør konkretiseres i plan- eller utredningsprogrammet der det er mulig.

Det fastsatte planprogrammet bør også eksplisitt omtale forskriftens krav om at data som samles inn i arbeidet med konsekvensutredningen, skal systematiseres og legges inn i offentlige databaser

+ Relevante og realistiske alternativer

Krav til utredning av alternativer skal konkretiseres i plan- eller utredningsprogrammet. Alternativer til planen eller tiltaket kan gi bedre løsninger og færre negative virkninger. Alternativer kan være både lokalisering, utforming, teknologi, omfang og målestokk, og omfatter også eventuelle tilførselsveger, nettilknytning eller havneanlegg.

Forskrift om konsekvensutredninger
§ 19. Beskrivelse av planen eller tiltaket

I arbeidet med plan- eller utredningsprogrammet skal det alltid vurderes om det finnes alternativer. Plan- eller utredningsprogrammet må være tydelig på at relevante og realistiske alternativer skal utredes, og at konsekvensutredningen skal begrunne valg av hovedløsning. Kommer man fram til at alternativer ikke skal utredes, bør dette begrunnes. Har det tidligere i prosessen vært vurdert alternativer, bør dette også beskrives.

Null-alternativet skal gi en oversikt over forventet utvikling av miljøtilstanden i planområdet og tilgrensende områder hvis planen eller tiltaket ikke realiseres. Nullalternativet skal alltid beskrives.

Forskrift om konsekvensutredninger

§ 20. Beskrivelse av miljøtilstanden

Null-alternativet er grunnlaget for å vurdere virkningene av planen eller tiltaket. Virkningene sammenlignes med utviklingen i området dersom planen eller tiltaket ikke blir gjennomført.

Veileder: Nullalternativet

+ Usikkerhet

Det er viktig at plan- eller utredningsprogrammet er tydelig på at usikkerhet knyttet til kunnskapsgrunnlag og vurderinger skal komme fram i konsekvensutredningen.

+ Endringer og nye problemstillinger

Plan- eller utredningsprogrammet vil styre utredningsarbeidet. Hvis det dukker opp nye problemstillinger underveis i arbeidet, skal disse forholdene også belyses i konsekvensutredningen.

Ansvarlig myndighet bør gjennomføre ny varsling for å informere om endringer og be om innspill for å oppdatere plan- eller utredningsprogrammet hvis nye alternativer fører til nye problemstillinger, nye utredningstema, eller nye parter blir berørt.

+ Framstilling av plan- eller utredningsprogram

Utredningskravene bør samles i en egen del i plan- eller utredningsprogrammet, så det er lett å se for den som skal utrede, og for den som skal sjekke om utredningskravene er oppfylt.

+ Om medvirkning

Medvirkning i prosessen med å utarbeide plan- og utredningsprogram er viktig. God medvirkning kan bidra til at utredningskravene avgrenses til beslutningsrelevante forhold. Det vil gi beslutningstaker bedre forutsetninger for å gjøre en forsvarlig avveining når beslutning skal tas.

Råd om hva som er et godt kunnskapsgrunnlag finner du her:

Veileder: Er kunnskapsgrunnlaget tilstrekkelig?

Spesielt om overordnede planer

En overordnet plan omfatter regionale-, kommune- og kommunedelplaner. I tillegg omfatter det planer etter andre lover enn plan- og bygningsloven.

Mye av det som er sagt om utredningskrav generelt, gjelder også for overordnede planer. Det er imidlertid ikke mulig å konkretisere utredningskravene i samme grad, fordi detaljeringsnivået er lavere i en overordnet plan.

Mulighetene for å finne de beste løsningene og unngå vesentlige negative virkninger for miljø og samfunn er størst på overordnet plannivå. Konsekvensutredninger på overordnet plannivå skal være gode nok til å beslutte om et areal bør avsettes til et bestemt formål, eventuelt på hvilke vilkår. Derfor er det viktig at planprogrammet stiller de riktige kravene til utredning.

Overordnet plannivå gir en bedre oversikt over sammenhenger i arealbruk over større områder, og kan synliggjøre virkninger av ulike strategiske valg eller arealbruksalternativer som ikke kommer godt nok fram på detaljnivå.

Det er de samme krav til kunnskap om miljøtilstanden for overordnede planer som for tiltak eller mer detaljerte planer. Det skal stilles krav i planprogrammet om at viktig, beslutningsrelevant kunnskap skal utredes.

Der det finnes for eksempel kulturminneplan, kartlegging og verdisetting av friluftsliv, kartlegging av barnetråkk eller kommunedelplaner for naturmangfold, er det viktig å bruke denne kunnskapen.

I den grad det foreligger konkrete utbyggingsforslag, skal utredningskravene tilpasses disse.

Der det ikke foreligger konkrete utbyggingsforslag, vil det være vanskeligere å tilpasse utredningskravene. Vurderingene av virkninger av planen blir mer tentative. Detaljeringsnivået avhenger av konkretiseringen i planen. Beskrivelsen av konsekvenser vil i større grad dreie seg om konfliktpotensial heller enn å konkret vurdere konsekvens.

Se også denne veilederen:

Veileder: Kommuneplanens arealdel

Kommunal- og moderniseringsdepartementet

+ Størrelse, sammenheng og funksjon

+ Størrelse, sammenheng og funksjon

På dette plannivået er det særlig viktig å se på størrelse, sammenheng og funksjon på områder som blir berørt av omdisponering. Der en sammenheng fortsetter utenfor det aktuelle planområdet, for eksempel inn i nabokommunen, bør dette tas med i vurderingen.

- Landskapsøkologiske sammenhenger har en viktig funksjon for flere tema Sammenhengende naturområder (grønn infrastruktur) er viktige for friluftsliv, naturmangfold, landskap, kulturminner og økosystemtjenester. De kan også bli viktige som spredningskorridorer ved klimaendringer.
- Sammenhengende jordbruksområder og strukturer av jordbruksområder kan ha viktige landskapsverdier knyttet til naturmangfold, kulturhistorie og visuelle kvaliteter.
- Sammenhengende vannsystemer (blå infrastruktur) med kantsone/strandsone er viktige for vandring av fisk, for ulike typer av friluftsliv og som mottakere av økt nedbør. De kan samtidig være spredningskorridorer for fremmede arter, og sørge for rask og vidtrekkende spredning av forurensning.

Fragmentering, punktering og brudd på slike områder kan medføre vesentlige negative virkninger for klima- og miljøtema langt ut over det konkrete inngrepet.

+ Alternativer

Overordnet plan gir større muligheter for å vurdere alternative løsninger på et behov enn tiltak eller planer på mer detaljert nivå. Spesielt viktig er det å se på alternativer som ivaretar de store sammenhengene.

Eksempler på alternativer på overordnet plannivå:

- Valg av retninger for vekst og utbygging av boliger, fritidsbebyggelse og næring
- Konsentrert eller spredt utbyggingsmønster
- Lokalisering av viktige funksjoner
- Løsninger for kollektivtransport

Når planprogrammet fastsettes er det ansvarlig myndighet skal ta stilling til om det foreligger relevante og realistiske alternativer som skal konsekvensutredes.

Eksempler på alternativer for enkeltområder:

- Alternative arealformål
- Alternativ lokalisering
- Bygge ut deler av arealet
- Endre utnyttelsesgrad

Planer og tiltak der det ikke er krav om melding med utredningsprogram

Konkrete krav til hva som skal utredes, og hvordan, avklares i oppstartmøte for planer, på bakgrunn av innspill ved varsel om planoppstart eller annen medvirkning i tråd med det aktuelle sektorregelverket.

For øvrig gjelder alle kravene til hva en konsekvensutredning skal omfatte, herunder krav om bruk av anerkjent metodikk.

-

Utdyping og gode råd knyttet til plan- og utredningsprogram over, vil derfor i stor grad være relevant også der det ikke er krav om melding eller planprogram.

1.4: Høring og medvirkning

Alle som kan bli berørt av eller er interessert i en plan eller et tiltak, har rett til å medvirke i prosessen knyttet til en konsekvensutredning.

Berørte eller interesserte parter kan komme med synspunkter på hvilke forhold som bør utredes, og bidra med kunnskap til konsekvensutredningen. Høringsuttalelser er en viktig del av beslutningsgrunnlaget, og skal derfor tas tilbørlig hensyn til.

Medvirkning sikrer alle muligheten til å påvirke når det skal tas en beslutning om å gjennomføre en plan eller et tiltak. Det kan også påvirke hvilke vilkår som skal settes.

Uttalelser fra de som berøres av planer, er viktige fordi de bidrar til:

- at konsekvensutredningen får best mulig innhold
- gode planløsninger
- den enkeltes rettssikkerhet
-

+ Rett til medvirkning etter annet regelverk

I tillegg til forskrift for konsekvensutredning, har plan- og bygningsloven og sektorregelverk egne krav om medvirkning. Kravene i plan- og bygningsloven utdypes i denne veilederen:

Veileder: Medvirkning i planlegging

Kommunal og moderniseringsdepartementet

Hvilke krav stiller KU-forskriften?

+ I forbindelse med forslag til planprogram eller melding med forslag til utredningsprogram

- Planprogram eller melding skal inneholde en beskrivelse av plan- eller søknadsprosessen, med frister i prosessen, deltakere og plan for medvirkning fra særlig berørte grupper og andre. [Se § 14](#)
- Forslag til planprogram eller melding med forslag til utredningsprogram skal sendes på høring til berørte myndigheter og interesseorganisasjoner. [Se § 15](#)

- Planer etter plan- og bygningsloven skal i tillegg legges ut til offentlig ettersyn. Se § 15
- Frist for høringsparter til å uttale seg skal være minst seks uker. Se § 15
- Ansvarlig myndighet vurderer behovet for å gjennomføre et offentlig møte om saken.
- Ansvarlig myndighet skal gjøre rede for hvordan høringsuttalelsene i saken er vurdert og ivaretatt i saksframlegg til plan eller utredningsprogram. [Se § 16](#)
- Ansvarlig myndighet skal gjøre de som har avgitt høringsuttalelse kjent med fastsatt program.

+ I forbindelse med planforslag eller søknad om tiltak med konsekvensutredning

- Planforslag eller søknad om tiltak med konsekvensutredning skal sendes på høring til berørte myndigheter, parter og interesseorganisasjoner, og dokumentene skal legges ut til offentlig ettersyn. [Se § 25.](#)
- Frist for høringsparter til å uttale seg skal være minst seks uker. Se § 25.
- Planforslag eller søknad med konsekvensutredning og eventuelle bakgrunnsdokumenter og fagrapporter skal gjøres tilgjengelig hos ansvarlig myndighet og forslagsstiller og på ansvarlig myndighets nettsted.
- En ny høring skal gjennomføres ved omgjøring eller fornyet behandling av konsesjoner, hvis tiltaket får nye vesentlige virkninger for miljø eller samfunn. [Se § 26.](#)
- Eventuelle tilleggsutredninger skal sendes på høring til de som tidligere har avgitt uttalelse, og til eventuelle andre myndigheter som vil bli berørt. Fristen skal ikke være kortere enn to uker. [Se § 27.](#)

Ved sluttbehandling av saken

- Ansvarlig myndighet skal ta tilbørlig hensyn til konsekvensutredningen og innkomne høringsuttalelser når de behandler planen eller tiltaket. [Se § 29.](#)
- Det skal fremgå hvordan høringsuttalelsene er vurdert og hvilken vekt de er tillagt. Se § 29.
- Planprogram eller melding skal inneholde en beskrivelse av plan- eller søknadsprosessen, med frister i prosessen, deltakere og plan for medvirkning fra særlig berørte grupper og andre. [Se § 14](#)

- Forslag til planprogram eller melding med forslag til utredningsprogram skal sendes på høring til berørte myndigheter og interesseorganisasjoner. [Se § 15](#)
- Planer etter plan- og bygningsloven skal i tillegg legges ut til offentlig ettersyn. Se § 15
- Frist for høringsparter til å uttale seg skal være minst seks uker. Se § 15
- Ansvarlig myndighet vurderer behovet for å gjennomføre et offentlig møte om saken.
- Ansvarlig myndighet skal gjøre rede for hvordan høringsuttalelsene i saken er vurdert og ivaretatt i saksframlegg til plan eller utredningsprogram. [Se § 16](#)
- Ansvarlig myndighet skal gjøre de som har avgitt høringsuttalelse kjent med fastsatt program.

Utdyping og praktiske råd

+ Hvem gjennomfører høring?

Forskrift om konsekvensutredninger har ingen bestemmelser om hvem som skal sørge for høring og offentlig ettersyn. Dette følger av plan- og bygningsloven eller sektorregelverket.

I mange tilfeller er det ansvarlig myndighet som sørger for høring og offentlig ettersyn, men for eksempel for private planer kan kommunen og forslagsstiller avtale at forslagsstiller skal stå for dette.

+ Hvem har rett til å medvirke?

Alle som er berørt og har interesse av planen eller tiltaket har i utgangspunktet rett til å medvirke. Myndigheter, parter og interesseorganisasjoner som blir berørt av forslaget skal få høringsdokumenter tilsendt.

Det er også krav om offentlig ettersyn, det vil si at minst ett eksemplar av saksdokumentene skal være lett tilgjengelig for alle, slik at enhver kan sette seg inn i det. Enkeltpersoner og grupper, og instanser som nevnt over som ikke blir direkte tilsendt, må derfor på eget initiativ sette seg inn i den aktuelle saken, og bidra med sin uttalelse. Det vanlige er at planforslag og lignende er utlagt i rådhuset i kommunen. Både planoppstart og senere steg i

planprosessen skal kunngjøres, og dette er et viktig utgangspunkt for å kunne følge med.

+ Hvilke dokumenter skal være tilgjengelige på nett?

Ansvarlig myndighet skal gjøre disse dokumentene tilgjengelige på sin nettside:

- Planforslag med konsekvensutredning
- Søknad med konsekvensutredning
- Eventuelle bakgrunnsdokumenter og fagrapporter
- Vedtak i saken

Disse dokumentene bør også være tilgjengelig på samme nettside:

- Dokumenter knyttet til planoppstart
- Dokumenter knyttet til fasen med planprogram
- Dokumenter knyttet til fasen med melding med utredningsprogram
- Høringsuttalelser

Forslagsstiller bør også sørge for at relevante dokumenter er tilgjengelige på sin nettside.

+ Hva er viktig for den som er høringspart?

Høringsparter kan bidra på ulike måter i høringene:

- Forsøke å påvirke beslutningen om, og eventuelt på hvilke vilkår, en plan eller et tiltak skal gjennomføres
- Bidra til å avdekke hvilke miljøinteresser som kommer i konflikt med en plan eller et tiltak og derfor bør omfattes av plan- eller utredningsprogrammet
- Bidra med kunnskap som kan avgrense utredningsbehovet
- Bidra med kunnskap om viktige miljøforhold, særlig der denne kunnskapen ikke er tilgjengelig i eksisterende databaser
- Bidra til å kvalitetssikre konsekvensutredningen ved bl.a. å påpeke mangler i kunnskapsgrunnlaget, enten dette gjelder kvalitet på datagrunnlaget, manglende beskrivelse av usikkerhet, manglende transparens, tema som ikke er tilstrekkelig utredet eller lignende.

Det er i alle sammenhenger viktig at høringsinnspillene begrunnes så godt det lar seg gjøre.

På denne siden: [Er kunnskapsgrunnlaget tilstrekkelig?](#), finner du kontrollspørsmål som kan være nyttige når du ønsker å komme med en høringsuttalelse. På siden Hva er en god KU-rapport?, finner du informasjon som kan være nyttig for å vurdere en konsekvensutredning.

Berørte regionale eller statlige myndigheter

Forskrift om konsekvensutredning stiller krav til medvirkningen for berørte regionale eller statlige myndigheter i fasen med planprogram eller melding. Hvis disse mener at planen eller tiltaket kan komme i konflikt med nasjonale eller viktige regionale hensyn innenfor deres ansvarsområde, skal dette fremgå av høringsuttalelsen.

I slike tilfeller bør berørte regionale eller statlige myndigheter:

- Peke på hvilke nasjonale eller viktige regionale hensyn som kan bli berørt
- Gi en vurdering av hvordan de antas å bli berørt
- Vise til datagrunnlag eller annen informasjon som underbygger vurderingene
- Konkretisere eventuelle behov for ny kartlegging, måling eller annen utredning

Rutiner ved grenseoverskridende virkninger

Espoo-konvensjonen om varsling av annen stat, gjelder hvis planen eller tiltaket kan få vesentlige virkninger i et annet land. Berørte parter i annen stat skal ha de samme muligheter til å medvirke i saken som berørte parter i opprinnelseslandet.

+ Når skal Miljødirektoratet kontaktes?

Hvis det er uklart om planen eller tiltaket kan få vesentlige virkninger i et annet land, bør Miljødirektoratet kontaktes for å avklare og informere om hvordan medvirkning skal skje.

- Ta kontakt så tidlig som mulig. Det andre landet skal ha like lang tid på medvirkning som man har i Norge. Ta høyde for ekstra tidsbruk knyttet til behov for oversettelser.

- En høring kan gjennomføres parallelt i Norge og i et eller flere naboland. Dette forutsetter at praktiske forhold som oversettelser er på plass når dokumentene sendes på høring.
- Høring av naboland skal alltid skje via Miljødirektoratet med mindre noe annet er avtalt. Det må beregnes noe ekstra tid knyttet til høringen på grunn av dette.
- Det kan være relevant for kommuner som grenser til Sverige eller Finland å involvere nabostaten i forbindelse med planer eller tiltak nær grensen. Dette gjelder selv om planen eller tiltaket ikke vil få vesentlige virkninger over grensen. Det er da ikke nødvendig å behandle saken etter Espoo-konvensjonen.